

KAPITEL 4

Reinkonflikt

Af Ida Hydle og Jan Erik Henriksen

Samene er et arktisk urfolk hjemmehørende i Sápmi (Sameland). Etter at nasjonalstatene trakk grenser og koloniserte Sápmi bor samene i fire land: Norge, Sverige, Finland og Russland. Den største andelen bor i Norge.

Reindrift er en sentral samisk næring og kulturbærer.

Tradisjonell reindrift er arealkrevende og nomadisk, en driftsform som utnytter arktisk natur og klima i et landskap som i liten grad kan brukes til annen matproduksjon. Lokalt er reindriften organisert i siidaer, et samisk arbeidsfellesskap. Hvert reinsdyr kan identifiseres ved reineierens merke. Merket snittes i ørene med kniv før reinkalven forlater sin mor.

Grunnloven § 108 er utformet etter mønster av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, artikkel 27, og har slik ordlyd:

"Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv."

Staten styrer reindriften gjennom Fylkesmannens reindriftsavdeling.

Fordi reindrift er så arealkrevende og fordi storsamfunnet ønsker å bruke de samme arealer til utbygging av bl.a. vindkraft, gruvedrift, turisme, landbruk og veiutbygging opplever næringen et økende press. Dette fører til konflikter på flere plan; mellom reineiere og staten, mellom reineiere og konkurrerende næringer, mellom reineiere og naturverninteresser. Men presset utenfra skaper også konflikter internt mellom reinere, like inn i den enkelte familie.

Historien

Denne oppskriften er knyttet til erfaringer med meklinger i samisk reindrift. De siste årene har vi forsket på konflikter i reindriften. Altfor mange slike konflikter ender i dyre og lite løsningsorienterte domstolsavgjørelser. Hvordan kan man etablere en meklingsordning som bidrar til en rettferdig og bærekraftig reindrift – og følger både dagens samiske sedvaner generelt og reindrift spesielt? Våre data viser at det ikke bare er reindriftsloven som det stilles spørsmål ved, men også selve forvaltningen av den. Reindriftsforvaltningens folk i flere fylker gir selv uttrykk for avmakt over det de er satt til å forvalte.

Vi vil her presentere en av konfliktrådets erfaringer med å mekle i en reindriftsrelatert konflikt. Historien er hentet fra vår forskningsrapport.

Konfliktrådslederen: Ho fikk det til, grunnen var at hun var kvinne, utenlandsk, og har en egnet personlighet. Saken handla om menn på fjellet, personlighet e viktig, kjønn ikke så viktig, ho fant krumtappen/"bakmannen", ho var outsider, ga seg ikke, ikke mange kunne fått det til, ho jobba systematisk med å finne ut hvem som burde involveres, det var noen uker, telefoner, frem og tilbake, ho fikk faren til å innkalle sønnene sine, fikk faren til å ta ansvar, ho var ufravikelig til stede, forsiktig - men til stede, fikk dem til meklingsbordet, ser at noen er bak, har erfaringer fra det slektskapssystemet i sitt eget land, det e ikke lenger så fremtredende i det norske, men i det samiske. Ho brukte veldig mye tid, noen uker, frem og tilbake, og så endelig fikk ho napp via faren. Ho fikk faren til å ta ansvar og til å innkalle sønnene sine. Ho e eneste mekler som noen gang har tatt med seg mora si på meklersamling, nå bor mora i Kautokeino. Ho e enestående.

Vi: Kan vi lære noe av de metodene hun brukte? Kan vi lære litt av hvordan hun går frem?

Konfliktrådslederen: Du må ha den stayer-evnen, og så må du ha en veileder i konfliktrådet som støtter dæ, den veilederrollen er veldig viktig for oss meklere. I den saken her, så var ho flink å ringe mæ, og sånn gjorde jeg til stadighet, du trenger noen å snakke med som har erfaring, Selv hvis man er to. Lokalkontoret er veileder, du må være tilgjengelig, være tilstede. Det er problematisk hvis de ikke er tilstede. Mange av konfliktrådslederne eller rådgiverne har pedagogikk i tillegg, alle har meklerutdanninga. De må være innstilt på å følge opp meklerne.

Mekleren: Møtet mellom reindrift og reindrifftsforvaltningen er som to ulike forvaltningsregimer som møtes. Ofte forstår de ikke hverandre og oftest blir reindriften den tapende part ved slike møter. Om møtet på samisk vis: gjesten har introduksjonsansvar. På norsk vis er det verten som har ansvaret. Det andre er synet på taushet: på norsk gjelder det: Den som tier, samtykker. På samisk gjelder det derimot: den som tier trenger mer tid til å tenke før man svarer. Den saken var en spesiell sak. Faren var ca. 80 år. De var tre brødre i reindriften. En av dem skulle arve siida-andelen, mens en skulle jobbe for den andre. De to andre ble forbannet på broren og faren. Ingen husker hvordan konfliktene hadde startet, men de hadde vart i mange år. De ønsket ikke å gå til politiet. En av sønnene anmeldte til politiet at broren ønsket å drepe ham med snøscooter. Sønnen hatet faren og broren inderlig. Han som arvet hadde vært utsatt for en ulykke og har trøbbel med å gå. Hun trur at faren kanskje valgte den andre sønnen som var sterkere. Men det ble anmeldelser da en bror prøvde å kjøre på broren med en snøscooter. Men egentlig var det den som skulle arve som prøvde å kjøre på den andre. Konflikten dreide seg om at faren ikke kan dele siida-andelen til alle tre, men må gi til den ene.

Hun jobbet aleine. Hun ringte ham flere ganger og hadde mange formøter. Ofte var de på fjellet, og hun var flere ganger i Karasjok. Så mange formøter har hun aldri hatt. Hun møtte faren tre ganger. Hun forteller at hun en gang fikk påpakning for at hun hadde ført på for mange timer til formøter. Men konfliktrådsleder betalte både mat og opphold slik at mekleren kunne dra til Karasjok for å mekle. Han mente at man måtte kunne jobbe uten stress. Mekleren sa: "Konfliktrådsleder var veldig flink med mennesker. Derfor hadde de

mange saker". På spørsmål om andre familiemedlemmer var involvert, svarer hun nei. Hun tror at de i den saken fikk en avtale fordi det var så mange formøter. Og at de møttes ansikt til ansikt. Faren hørte at hun har utenlandsk bakgrunn, da kom han. For ham var det en skam å skulle oppsøke konfliktråd. Men ikke minst at faren ønsket å kjenne barnebarna. Dette bidro til en løsning.

Biðos

Retten er enkel å lage og enkel å servere i en dyptallerken. Spises med skje. Serveres gjerne med smørsmurt søt brød og lefse og med rød saft/vann. Derfor brukes den gjerne som bryllupsmat i indre Finnmark der selskapene ofte har hundrevis/tusenvise av gjester som kommer til ulike tider. Det går fort med 15 – 25 reinskrotter til et slikt bryllup. Siden steiker og boger brukes til hovedretten, har man gjerne kokt reinkjøtt, buljong og kokte poteter som nattmat. Da har man utnyttet mesteparten av reinsdyret.

Ingredienser

- 1 kg reinsdyrkjøtt fra stek og/eller bog
- Eventuelt kraftbein
- 1 løk, i skiver
- 2 ss (spsk) meierismør/smør til bruning
- 1 l vann
- 4 kokefaste poteter
- 2 gulrøtter
- salt
- pepper

Fremgangsmåte

Brun reinsdyrkjøttet og løken i smøret. Ha på vann og kok opp, gjerne sammen med kraftbein. Skum av med en skje, slik at kraften blir klar. La koke til kjøttet er mørt.

Skrell og del potetene og gulrøttene i biter. Ha grønnsakene i kjelen og kok til potetene er møre. Smak til med salt og pepper.

Hvis du ønsker en tykkere saus, kan du gjerne jevne biðosen med litt maisenna rørt ut i kaldt vann.

Retten serveres i dyptallerken og spises med skje. Serveres vanligvis med søt brød og/eller lefse.

Om forfatterne

Ida Hydle har vært mekler i konfliktrådet i ca. 10 år og har også vært med i Røde Kors Gatemekling. Hun har doktorgrad i medisin og antropologi, arbeider med fredsforskning og gjenopprettende rett, er prof. II på Norges arktiske universitet UiT, og er knyttet til NOVA, OsloMet.

Jan Erik Henriksen er dosent ved Institutt for sosialt arbeid og barnevern ved UiT Norges Arktiske Universitet. Han har utgitt en rekke artikler om samisk/urfolksorientert sosialt arbeid. I de senere år har han samarbeidet med Ida Hydle som er ansatt som professor 2 ved instituttet. De jobber mye med tematikk knyttet til konflikthåndtering, forsoning og gjenoppretting. Henriksen er samisktalende og inngift i reindriften.